

Висновки. Таким чином, нами здійснено спробу дослідження розподілу корисності об'єктами системи мобільних виробничих основних засобів у сільськогосподарському підприємстві. Визначено, що половина енергозасобів експлуатуються у поєднанні лише з одним видом робочого знаряддя, що створює «вузькі» місця у виконанні виробничої програми рослинництва підприємства. Неробочий стан або втрата функціональних властивостей енергозасобом призводить до невиконання агротехнічного прийому, а, відповідно, і до порушення технології вирощування сільськогосподарської культури. Відповідно оновлення мобільних виробничих засобів має відбуватися з урахуванням зазначених принципів комплексності, неритмічності використання та ширшою експлуатацією саме універсальних технічних засобів.

Список використаних джерел:

1. Albert R. Statistical mechanics of complex networks / R. Albert, A.-L. Barabási // *Reviews of Modern Physics*. – 2002. – Vol. 74. – P. 47 – 97.
2. Newman M. E. J. The Structure and Dynamics of Networks / M. E. J. Newman, A.-L. Barabási, D. J. Watts // Princeton, NJ: Princeton University Press, 2006. – 582 p.
3. Heywood I. An Introduction to Geographical Information Systems / I. Heywood, S. Cornelius, S. Carver. – NJ: Prentice Hall, 2002. – 295 p.
5. Watts D. J. Collective dynamics of “small-world” networks / D. J. Watts, S. H. Strogatz // *Nature*. – 1998. – vol. 393. – P. 440 – 442
6. Довбенко М. В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелелогія): навч. посібн. / М. В. Довбенко. – К.: Академія, 2005. – 336 с.
7. Петров П. В. Агротехнологія і технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур: навч. посіб. / П. В. Петров, Т. Є. Посполітак, Є. О. Юркевич. – К.: Аграрн. Освіта, 2009. – 268 с.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В. Я.

УДК 351.82:338.48

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ
ТА УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЙОГО
СУБ'ЄКТІВ НА ПЕРСПЕКТИВУ**

Чорний Б.С., аспірант

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

У статті висвітлені проблеми, чинники та перспективи розвитку сільського зеленого туризму як форми підприємницької діяльності на селі. Визначені його умови та ресурси, особливості та інститути. Обґрунтовані джерела поширення та зростання. Запропоновані форми статистичної звітності для обліку. Розроблені функції з метою удосконалення державного регулювання та управління подальшим розвитком його суб'єктів.

Ключові слова: *сільський зелений туризм, суб'єкти господарювання, агросадиби, державне регулювання, удосконалення, управління.*

Постановка проблеми. Сучасний стан економічного розвитку України потребує пошуку нових форм господарювання в сільській місцевості та управління ними. Однією з таких форм може виступати мале підприємництво, оскільки воно максимально поєднує інтереси як виробників, так і споживачів продукції та послуг. Крім того, у розвитку даного сектора економіки

зацікавлені всі верстви населення, особливо сільського. Оскільки, забезпечуючи зайнятість значної частини населення, цим самим формуючи “середній” клас, вони стають фундаментом формування сучасної парадигми соціально-економічного розвитку. Перспективним проявом підприємницької ініціативи в сільській місцевості є сільський зелений туризм.

Сільський зелений туризм – це діяльність сільського населення, що пов’язана із сільським середовищем, сільським будинком і заняттям. У центрі уваги знаходяться природа і людина. Сільський туризм не має шкідливого впливу на навколишнє середовище, на відміну від масового, і у той же час робить істотний внесок у регіональний розвиток. Він дозволяє використовувати існуючий житловий фонд і не вимагає значних інвестиційних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз управління організаціями, суб’єктами та об’єктами сільського зеленого туризму подано в працях Т.О. Коберніченко і В.П. Васильєва, М.І. Рутинського і Ю.В. Зінько, Л.М. Забуранної, Л.О. Мармуль та Т.А. Пінчук. Однак, у названих роботах розглянуто управління, в основному, на недержавному рівні, з боку місцевих і районних організацій та власників сільських садиб. Його здійснення на державному рівні, державне регулювання та підтримка на державному рівні потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей функціонування суб’єктів сільського зеленого туризму як особливої форми підприємницької діяльності на селі, обґрунтування державного регулювання, підтримки та управління розвитком на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний практичний досвід і наукові дослідження показують, що прискорений розвиток сільського зеленого туризму може відігравати роль каталізатора структурної перебудови економіки, забезпечувати демографічну стабільність і вирішувати соціально-економічні проблеми в сільській місцевості [7, с. 136]. У сільських регіонах країни спостерігається різке зменшення населення, збільшення безробіття й масові міграції працездатного населення. Тому для країни стратегічно важливим завданням впродовж короткого проміжку часу є перебороти відставання в цій сфері й реалізувати наявний великий туристичний потенціал шляхом проведення вираженої політики державного регулювання. Для цього необхідне створення ефективної моделі управління сільським зеленим туризмом.

У сучасних умовах сільський зелений туризм має багаторівневу структуру, його розвивають на національному, регіональному й місцевому рівнях. Вплив на розвиток сільського зеленого туризму також здійснюють професійні асоціації та об’єднання. Співвідношення між державним і недержавним регулюванням неоднакове й змінюється під впливом політичних, соціально-економічних, і демографічних та інших факторів.

Довгостроковий вплив сільського зеленого туризму на розвиток економіки окремих регіонів проявляється в мультиплікативному ефекті. Залучення інвестицій для розвитку інфраструктури сільського зеленого туризму сприяє розвитку сполучених галузей: будівництва, сільського господарства, народних промислів тощо; це створює основу для збільшення зайнятості населення

ня, підвищення рівня його добробуту. Важливість розвитку сільського зеленого туризму для національної й регіональної економіки визначає його державне регулювання. Тому на цих рівнях необхідно усунути низку проблем, що помітно стримують розвиток цього виду туризму.

Сільський зелений туризм є новою формою підприємницької діяльності. Його можна віднести до сфери малого підприємництва, яке формує ринкове середовище у вітчизняному агропромисловому комплексі. Розвиток підприємств галузі сприяє створенню нових робочих місць на селі, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу у малі форми сільськогосподарського виробництва, є важливим джерелом формування місцевих бюджетів й бюджетів селянських родин. Вони, в свою чергу, стають буферною зоною, яка знижує ризики руйнування потенціалу великотоварного аграрного виробництва.

Мале підприємництво – це будь-яка самостійна, систематична, ініціативна діяльність (виробнича, комерційна, фінансова, страхова) підприємства та громадян, яка проводиться на власний ризик, з метою реалізації економічних інтересів, де зайнято до 50 працівників, і обсяг виручки від реалізації продукції за рік складає до 10 млн. грн. [2]. Основними функціями малого підприємництва є: формування конкурентного середовища; оперативне реагування на зміни кон'юнктури ринку; розширення сфери застосування в аграрному секторі інновацій; створення робочих місць; формування середнього класу.

Сільський зелений туризм можна вважати підприємництвом, оскільки власники садиб створюють додаткові робочі місця, цим самим зменшуючи безробіття на селі (для прикладу, одне ліжко-місце забезпечує роботою у середньому 6-7 місцевих жителів). Вони надають послуги, пов'язані з проживанням і харчуванням, а також атракції, пов'язані зі звичайним побутом сільського жителя (випіканням хліба, рибальством, вечерьми при вогнищі, участю у польових роботах та святкуваннях) за певну плату, що і є прибутком для власників даної садиби.

Сільський зелений туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [1, с.138]. Даний вид туризму передбачає перебування туристів у власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостьовому) будинку або на території особистого селянського господарства.

Практично в усіх країнах для малих підприємств сільського зеленого туризму встановлено певні пільги й надається державна підтримка. Без ефективною підтримки держави малі підприємства сільського зеленого туризму не зможуть існувати, розвиватися й зміцнювати свої позиції на ринку, що формується [7, с. 35]. Вони не зможуть протистояти монопольному положенню постачальників ресурсів, а також посередників, що встановлюють повний контроль над ринком, цінами, якістю продукції часто на шкоду споживачам.

На сьогодні господарі сільських садіб спираються на Закон “Про особисте селянське господарство” (№ 742-IV від 15.05.2003) [4], згідно з яким сільський господар, який не є суб’єктом підприємницької діяльності, має право надавати послуги у сфері сільського зеленого туризму з використанням майна особистого селянського господарства. Положення цього закону не розкривають повний спектр обов’язків саме в галузі сільського зеленого туризму, що стримує розвиток цієї сфери, тому для пріоритетного розвитку сільського зеленого туризму необхідно мати та виконувати Закон “Про сільський зелений туризм” [5]. Такий підхід необхідний, тому що туристична діяльність у сфері сільського зеленого туризму відрізняється від туристичної діяльності в цілому, суб’єктами надання цих послуг є не професіонали, а власники особистих і фермерських господарств, які спираються на місцеві ресурси. Положення цього закону повинні визначати загальні правові, організаційні та соціально-економічні принципи реалізації державної політики України в цій сфері та сприяти залученню сільського населення до цього виду бізнесу.

Дотепер здійснювалися лише спроби в правовому й організаційному забезпеченні процесів формування малого господарювання на селі. Системи стимулювання утворення малих господарств не існує, як немає й господарського механізму їх підтримки та обліку. Єдиними інформаційними даними про функціонування сільського зеленого туризму в сільській місцевості є форми звітності за туристичним збором, але лише в тих випадках, коли приватна садиба зареєстрована як приватне підприємство або як міні-готель. Тому в управліннях статистики доцільно включити прийом даних за альтернативними видами туризму, куди й буде надходити вся інформація про ці види туризму.

Успішний розвиток малого підприємництва істотно залежить від того політико-економічного середовища, у якому воно здійснює свою діяльність. Однак не менш важливим чинником, що постійно супроводжує певне економічне середовище, є криміногенний стан, що утрудняє або зводить нанівець дії підприємця. Реальна загроза заподіяння шкоди (збитку) суб’єктам господарювання на місце першочергових ставить завдання забезпечення економічної безпеки. Багато питань підприємницької діяльності регулюються й забезпечуються цивільним, адміністративним, кримінальним та іншими законодавствами [6, с. 25]. Однак, як свідчить практика, вирішити всі проблеми, пов’язані із забезпеченням господарювання, неможливо за допомогою тільки правового регулювання.

У новому конкурентному середовищі (особливо в умовах збільшеної корумпованості фіскально-контролюючих функцій державних органів) виникає маса проблем, пов’язаних із забезпеченням не тільки фізичних і юридичних осіб, їхньої майнової власності, але й підприємницької (комерційної) інформації як виду інтелектуальної власності. Для захисту підприємницьких інформаційних потоків від різного роду зазіхань застосовують як правові, так і спеціальні заходи, а в необхідних випадках комплексне їх застосування.

Сукупність відомостей, що циркулюють у підприємницькій діяльності, з метою їх з’ясування, можна умовно згрупувати за напрямками:

- підприємницька (комерційна) інформаційна система (відомості про стан економічної системи, фактори, що позитивно або негативно впливають на сферу господарювання, і комерції, у яких діє підприємець);
- правова інформаційна система (відомості про чинне законодавство, що регулює й охороняє діяльність підприємств сільського зеленого туризму);
- спеціально-оперативна інформаційна система (відомості про способи й засоби убезпечення підприємницької інформації від доступу третіх осіб).

Вживання спеціальних заходів, спрямованих на захист інтелектуальної власності, залежить насамперед від власника (власників) інформації. У свою чергу, може виникнути питання про необхідність забезпечення зовнішньої й внутрішньої безпеки структурних форм малого підприємництва. Сільський зелений туризм має свої особливості, серед яких найважливішими є: охорона довкілля; соціальна справедливість; демократія; естетична гармонія. Позитивний вплив на розвиток сільського зеленого туризму в Україні мають наступні чинники:

- ріст попиту на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;
- багаті рекреаційні ресурси;
- екологічна чистота сільської місцевості;
- наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;
- традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок;
- можливість надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо [1, с.138].

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні стає можливим за рахунок наявності наступних чинників: безцінної природної та історичної спадщини; 15 унікальних природних заповідників; сприятливий клімат, який відрізняється від клімату багатьох країн світу; самотність етнічної спадщини; понад 4 млн. осіб незайнятого або частково зайнятого в сільському господарстві населення; 6,4 млн. житлових будинків потенційно можуть бути використані для сільського туризму; 2/3 сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах і є проблемами з її збутом тощо.

Основні проблемами, що стоять на шляху розвитку сільського зеленого туризму в Україні, є: відсутність дієвого правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму; відсутність механізму раціонального та екологічно-збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму; відсутність маркетингової політики в сфері сільського туризму; низький рівень кадрового забезпечення щодо діяльності в сільському туризмі [3, с. 181].

Стратегічною ж метою розвитку сільського зеленого туризму в Україні повинно стати: створення конкурентоспроможного національного продукту не тільки для внутрішнього ринку, а і світового, який здатний задовольнити вибагливого споживача; розширити ринок послуг внутрішнього ринку; забезпечення комплексного розвитку рекреаційних територій та туристичних центрів з врахуванням соціально-економічних інтересів їх населення.

Висновки. Сільський зелений туризм – це відносно новий вид діяльності. Він є корисним як для відпочиваючих, так і для господарів – сільських жителів, підприємств, сільських громад, регіонів і держави в цілому. Сільський зелений туризм сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки, збереженню української духовності, популяризації української культури, поширенню знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості країни. Це заслуговує на всіляку підтримку з боку держави, громадських організацій, великого агробізнесу.

В подальшому, для забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в Україні та ефективного управління ним вбачається доцільним: удосконалити нормативно-правову базу сільської туристичної діяльності як на державному, так і на регіональному рівні; постійно проводити моніторинг показників щодо розвитку сільського зеленого туризму та вивчення потреб ринку послуг сільського зеленого туризму; створити інфраструктуру державної фінансово-кредитної підтримки розвитку суб'єктів господарювання сільського зеленого туризму.

Список використаних джерел:

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В.І.Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С.138-143.
2. Гловацька В.В. Особливості розвитку сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності / В.В. Гловацька // Інноваційна економіка. – 2010. – №16.
3. Дарчук В.Г. Аналіз розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні / В.Г. Дарчук // Економіка Криму, 2013. – Вип. 1. – С. 179-184.
4. Закон України “Про особисте сільське господарство” № 3108-IV від 17.11.2005 та зміни від 25.12.2008 № 799-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tourlib.net/zakon/pro_selgosp.htm
5. Закон України “Про сільський зелений туризм”/ http://derazhniar-da.gov.ua/docum/2012/zakon_ukrajini_pro_silskij_turizum.pdf
6. Коберніченко Т. О. Сільський зелений туризм: програма навчання / Т. О. Коберніченко, В. П. Васильєв. – К.: Аграрна освіта, 2005. – 76 с.
7. Мармуль Л.О. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: [монографія] / Л.О. Мармуль, Т.В. Пінчук // Херсон: Айлант, 2009. – 168 с.
8. Рутинський М.І. Сільський зелений туризм: [навч. посіб.] / М.І. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К.: Знання, 2007. – 271 с.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуль Л. О.

УДК: 339.9

УМОВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Яровий В.Ф., к.е.н., доцент

Херсонський державний університет

Визначено умови та ресурси здійснення міжнародного туризму в Україні. Обґрунтовано його виняткове значення серед інших видів соціально-економічної діяльності. Виявлено проблеми організації міжнародного туризму в Україні. Запропоновано заходи та шляхи їх подолання. Розроблено його функції та визначено перспективи у забезпеченні зростання національної економіки.